

פרקים קטנים על י. ד. ברקוביץ

במלאות לו שבעים / מאת אברהם רגלטון

המחנך

יאה לברקוביץ להיות מחנך, כי הג' דיל לחנך את עצמו, החמיר על עצמו משמעת, לעולם ויגש מתוך אחריות קודש אל עבודת-הכתב.
בשורה אחת עם מגדולי ועם ביאי ליק — והוא הצעיר בשלושה אך לא נופל מהם בכגרות — היה ביוצרי הפרוזה הסיפורית ההדושה בשפה העברית. מלאכת-מגדולי — קידוח בתהומות, גילוי לובדי-בראשית; מלאכת-ביאליק — תרומת המים הפורצים, השחשעשות בבד לת הזעזעה ובקמארצה הנוצצת, לר אות מה צורות אפשר להטוב מהם; מלאכת ברקוביץ — הסעת זרמים בצי נודות לתפקידה, הכיבוש הגמור, הפיכת גילויים מפתיעים לתרבות-מורשת.

אין אומרים לצעיר (אם פרח-סופר, אם עולה חדש, אם תלמיד מגדולי-הארץ): למד כתיבה עברית ממגדולי-יחל מדי אבני-מגדולי גולמיים הם, מעי דים על ניקרות-מחצבתם. אין אומרים לצעיר: למד מביאליק, וכי מי יוכל לשחק במלה כמו ביאליק, לורוש אותה לכמה גזונים, לעשותה כנף-מעוף או פרח-עדן? אך אומרים ואומרים לצעיר: למד מברקוביץ.

כלום אין בברקוביץ לבטים, היאבקי-יות, ברקיאמצאות, הידושי-צירוף, הסי תכנויות נועזות? כל אלו ישנם, אלא שהם דרוכים למטרות, משועבדים לתכ-ליתם, והתוצאה הסופית היא הרמוניה טבעית מובלעת ערמה בחכמה; מוצנעת פיקחות בפיתחות; מה שנקנה בעמל-פרך ובסייעתא דשמיא נראה כנתון מאליו: כך צריכים הדברים להיות על פי מהותם והגיונם.

לעצמו זכה, וזיכה את הרבים. שביל שסלל וריצף והרחיב לסיפוקיו שלו, היה לדרך-המלך.

על כן אמר-פדגוג ייקרא ברקוביץ. (ולו השליכו מורים ומתלמידים את כל החומר הקלוקל והמלאכותי, הניתן בידיהם להוראת-לשון, ועשו את י. ד. ברקוביץ — בין חיבוריו המקוריים ובין תרגומיו לשלום-עליכם — מקור ליניקת עמלית רזה, אידיומאטית, חיונית, הן לכתב הן לדיבור.)

בעל התנ"ך

ברקוביץ כבעל-תנ"ך נחגלה עלי באר-פן פתאומי, פעם נכנסתני אל דירתו (בתקופה ניוירוקית שלו) ומצאתיו קורא ביומנים של הרצל, העיר לפני על הספר שבידו: „הרגשתי היא: אכן יש די במקום הזה ואנוכי לא ידעתי.“

ביקש ברקוביץ למסור משהו מן המופלא שבשרעפי-הרצל, מהוון-הנורות הבא על אדם באימה חשכה גדולה, מן השליחות הנבואית התופשת ילוד-אשה בציצית-ראשו ומוליכה אותו בנתיבי עתידות, על כורחו ושלא בטובתו. ולא מצא דרך נאה לומר זאת מאשר על ידי אותו פסוק מן התורה, שכליכך הר-כה מקופל במילותיו המעטות.

מני אז התחלתי ממשש את התנייכיות של ברקוביץ כקו כמוס בכל יצירתו, וודאי, יש יסוד תנייכי בסגנון-ברקוד ביץ — והוא סמוג, עד אין הכיר בחפר או במלט, עם יתר יסודות הלי שון לדורותיה, והריקמה האנדית-מישי גאית מושלת בכלום, אבל לא על זה מדובר כאן. מתכוון אני למין בת-קול אצילית, או גשמת-שמה זכה, המרת-פת מעל הסגנון המגובש.

הרגשתי את התנייכיות של ביקוביץ בפשטות הרצאתו הסיפורית — פשטות מעושר ולא מעוני, שכן היא בת ברי רור ומיצוי וזיקוק.

הרגשתי באילו פרשיות שבסיפור ריו ומחזותיו (ובגד אלו אני מחשב גם מענות-לשון שהוא שם בפי גפשות שלום-עליכם: אתרים, הגדיהגנן המסכן, בעומדו לפני חורבן-מלאכה בידו ילד יהודי; הטענות ההדדיות שבין מושקה חזיר ובין בנו יעקב, אשר איש-איש מהם צודק בדברו, והן מוזכרות טענות לבן ויעקב אצל הר-גלעד; המטה הרבני העובר מדור לדור ב„האחרון“.

הרגשתי ברחמים האנושיים (רחמים שלעולם אין הם מסלפים את דיק-האי מת) הפרושים עלידי הסופר ברקוביץ על כל נוכא ומך-לב.

הרגשתי את ידיהתנייך גם בהטעמת ברקוביץ את המידות הפאטוריארכאליות בתואר-דכות שלום-עליכם, אב נערץ ואהוב עליו.

בספר הראשון בעשרת הכרכים של כתבי י. ד. ברקוביץ, בעלוד הראשון בו בספר, מצינו כתוב: „שני הסבים שלי, מצד אבי ומצד אמי, מתו קודם שנולדתי, ושמי נקרא על שמות שניהם, ולפיכך היה זכרם יקר וקדוש לי, כמי עט כוכב האבות הגדולים אשר מעור-לם, אברהם יצחק ויעקב, שהם זני התולדות הראשונות בשלשלת-היוחסין שלי, ואלה — האחרונות.“

ייחוס זה, זיוואבות זה, מלווה את י. ד. ברקוביץ בכל דרכיו.

אילן ושורש

ציונות, בתורת רעיון, בתורת צו הוי תן להתגשם, לא עלתה בכתביו של ברקוביץ עד שראה את הארץ והתאהב בה; אז הגה את „ימות-המישיח“, והחזי ייה את מנתס-מנדל בנילגולו הארץ-ישראל.

ואולם, אפילו לא היו בידיו אלא שני הכרכים הראשונים של ברקוביץ, אלו הסיפורים הקצרים, ששם-ציון נע-דר מהם (או נזיר בהם), היינו פוסקים: ברקוביץ סופר ציוני הוא.

צא והסתכל בדמויות, שעטו מציין בריאליות קפדני כזה — אלו הנשמות העלובות, האמולות, הבודדות, המיוארות: הרונאנטיקה העקרה של הנערה המזקינה, שטעמה טעם-כרך, והיא הר-גה בספרן הדובר רוסית, ויוצאת אל שדה-הקישואים, שהעבודה „בוערת“ בו, בסוכך עדין מעל ראשה; האג החונד מאמריקה, ואינו מוצא לו מקום ואי-חיות, לא בבינו ולא בין יהודי-עירתו, שכולם „חיות ירוקות“ בעיניו; האג החולה, השוכס על התנור והוטף לעצי כו כל חבשיל טוב; סבתא זו, שבכית בניה הבוגרים בני-ירוק, היא מרגישה עצמה תלושה, מוזנחה, מיותרת — כל אלה הנכלמים והמיותמים, שהם למשא לעצבם ולאחרים והם נתוקים מעל גפי שות-אחרים ונפשם שלהם; ראה עמיד-הם הריקה של אלה, הרגש ב„הכרתי“ הלאומי שלהם, אין שורש ואין עתיד — ואי אותה זקוק להטפה ציונית.

באיסטאדיה הראשונה שלו, המספר ברקוביץ הוא אילן שכולו עומד בגולה, ושורשו במיסתרים נוטה לארץ.